

Saksdokumenter Verdensarvrådet 13. januar 2015

Tid: 13. januar, 1200-1600 (lunsj kl. 12.00-13.30)

Sted: Savalen, Tynset

Inviterte

Rådsmedlemmer: Ragnhild Aashaug, Hans Vintervold, Arnfinn Nergård, Jan Håvard Refsethås, Lars Erik Hyllvang, Sverre Fjellheim, Kirsti Leirtrø, Aasa Gjestvang

Observatører: Rørosmuseet v/Odd Sletten, Hedmark Fylkesmuseum avd Nordøsterdalsmuseet v/Kirsten Frønæs, Destinasjon Røros v/Hilde Bergebakken, Kulturminneforvalter Røros kommune Jon Nordsteien, Riksantikvaren v/ Petter Koren,

Rådsmedlemmer og observatører kan ta med bisittere etter behov

Sekretær: Magnus Borgos

Saksliste:

Sak 01/15: Innkalling, saksliste, referat

1. Godkjenning av innkalling og saksliste
2. Godkjenning av referat 01. oktober 2014

Sak 02/15 Søknader til Riksantikvaren 2015

- Orienteringssak
- Søknadsfrist 15. januar 2015

Sak 03/15 – Søknad om skjønnsmidler 2015 – Fylkesmannen i Hedmark

3. september ble det avholdt et møte i Verdensarvrådet med formål å «forankre verdensarvbeholdningen gjennom en forventnings- og ansvarsavklaring til alle parter i arbeidet med verdensarvstedet Røros bergstad og Circumferensen.». På møtet var det blant annet enighet om at en av hovedutfordringene er å sikre eierskap til og forankring av verdensarvstatusen innenfor hele planområdet for å kunne skape ny vitalitet og å finne felles mål.

Et av tiltakene som ble diskutert på møte var muligheten å søke fylkesmannen i Hedmark om skjønnsmidler for å sikre eierskap og forankring til verdensarverdiene i kommunene.

Fylkesmannen i Hedmark har for 2015 satt av 10 millioner kroner fra skjønnssrammen til utviklingsarbeid i kommunene. Verdensarvkoordinator har vært i kontakt med Anne Kathrine Fossum hos fylkesmannen i Hedmark, som anbefaler at en av hedemarks-kommunene i Verdensarvrådet søker om skjønnsmidler til et prosjekt innenfor området: **Fornyings- og innovasjonsprosjekter** med formål å styrke kommunenes rolle som **samfunnsutvikler**. Det

kan gis tilskudd inntil kr. 500 000,- med krav om 50 % egenfinansiering. Tilskudd kan gis til 3-årige prosjekter, med søknadsfrist hvert år. Søknadsfristen er 15. januar.

På bakgrunn av dette anbefaler verdensarvkoordinator at Verdensarvrådet, ved Tolga kommune, søker fylkesmannen i Hedmark om skjønnsmidler i 2015 til ett 3-årig prosjekt, «*Verdensarvverdier som utviklingsgrunnlag*». Det søkes om kr. 500 000,- i skjønnsmidler. Egenfinansieringen dekkes opp gjennom egeninnsats fra de respektive kommunene og fylkeskommunene, samt verdensarvkoordinator. Nedenfor følger ei projektskisse som kan danne grunnlag for en søknad.

Verdensarvverdier som utviklingsgrunnlag

Bakgrunn

Utvidelsen av verdensarvområdet i 2010

I 2010 ble verdensarven Røros Bergstad utvidet til Røros bergstad og Circumferensen.

Området fikk samtidig nye verdensarvverdier, mens det tidligere verdensarvområdet hadde fokus på trehusbebyggelsen i Røros sentrum fikk det utvidete området fokus samvirke mellom natur og kultur, mennesker, organisasjon og teknologi.

Samtidig ble verdensarvområdet utvidet fra ca 1,5 km² til 165 km², og området fikk en buffersone på ca 4800 km², området innenfor kobberverkets Cirkumferens fra 1646.

Utvidelsen har gitt mange nye utfordringer, både innen forvaltning, organisering og utvikling.

Utviklingsstrategi i verdensarvområdet

Vi må anta at regionens befolkning skal leve med statusen i et langsiktig perspektiv.

Verdensarvstatusen er tosidig, den gir på den ene siden en del begrensninger for regionens næringsliv, på den andre siden åpner den noen nye muligheter.

For å kunne nyttiggjøre seg mulighetene er en helt avhengig av kompetanse om verdensarven, både det historiske grunnlaget i regionen, «fortellingene», verdensarven som idé, og de forvaltningsmessige muligheter og begrensninger statusen gir.

Nasjonale og regionale føringer:

Både stat og fylkeskommuner har lagt en del føringer for utviklingsarbeidet i verdensarvområdet, først og fremst gjennom verdensarvpolitikken i den nyeste kulturminnemeldinga, og gjennom regionplan for Røros bergstad og Circumferensen.

Ny verdensarvpolitikk - St.meld. nr. 35 (2012–2013) Framtid med fotfeste — Kulturminnepolitikken

Verdensarven har et eget kapittel i stortingsmeldingen, hvor det legges opp til høye ambisjoner tydelige føringer for utviklingen i verdensarvområdene:

4.2 Vern, bruk og utvikling

...

Verdiskaping i verdensarvområdene kan bidra til å fremme kunnskap og ferdigheter som er viktige for å ta vare på lokal kultur og natur, lokale tradisjoner og historier. Derfor må man legge til rette for nye ideer og innovasjon, samtidig som man sikrer verdensarvverdiene i et langsiktig perspektiv. Verdiskaping i verdensarvområdene må legge vekt på at natur- og kulturminneverdiene blir forvaltet slik at de blir tatt vare på for framtidige generasjoner og at bruken av områdene blir tilpasset det enkelte verdensarvområdets tålegrense.

4.8.5 Utdanning, formidling og kompetanse

...

For å kunne velge riktig og dermed bidra i en positiv utvikling av verdensarvområdene, må de lokale, offentlige og private aktørene, fra næringslivsaktører til frivillige, ha relevant kompetanse. Man må derfor bygge opp kunnskapen om hvilke forpliktelser som ligger i konvensjonen, om endringer og om nye krav. For å kunne ta vare på verdensarven, er det også behov for ulike typer spisskompetanse. Både direktoratene og verdensarvområdene skal arbeide systematisk med å bygge opp dette.

Den immaterielle kulturarven skal trekkes inn i formidlingen av de faste kulturminnene og naturarven. For at lokalbefolkningen og de tilreisende skal forstå verdiene som finnes i et verdensarvområde, vil departementet legge opp til at innsatsen for å gjennomføre de to konvensjonene – Konvensjonen for vern av verdens kultur- og naturarv (1972) og Konvensjonen for vern av den immaterielle kulturarven (2003) – blir bedre koordinert.

De fleste norske kommuner med et verdensarvområde har gode undervisningstilbud om verdensarven. Verdensarven og kultur- og naturverdiene den representerer, er relevante for flere fag og ulike tema, fra matematikk og kunst til biologi og arkitektur. Det skal utarbeides et etterutdanningstilbud og en veiledning for lærere med det mål at alle lærerne skal kunne undervise om verdensarven eller bruke den i undervisningen. Verdensarvområdene i Norge skal være en ressurs for skolene i egen region.

Regionplan for Røros bergstad og Circumferensen

Også regionplanen har et høyt ambisjonsnivå for utviklingen i verdensarvområdet:

Ambisjonen er at Røros bergstad og Circumferensen – et verdensarvområde midt i et levende samfunn, med høy kompleksitet - skal sette standard nasjonalt og internasjonalt for god kulturminne- og naturforvaltning, for vedlikehold og istandsetting av kulturminner, og i like stor grad sette standard for god formidling, næringsutvikling og en helhetlig samfunnsplanlegging i sårbare områder.

Planen har også noen klare kompetansestrategier:

2.3 En sentral strategi i kompetanseplanen må være: - Utvikling av utdanningsprogram og kunnskapsbaser

Det må arbeides med ulike typer utdanningsprogram. På den ene siden vil dette handle om spesialkurs på høyskolenivå eller innen fagutdanninger, men det vil også gjelde tiltak rettet mot regionens innbyggere for å øke den allmenne kunnskapen og forståelsen av kulturarvverdiene. I dette vil inngå særlig tilrettelegging for skoler og barnehager.

Arbeidet må også rettes mot internasjonale målgrupper. Regionens kunnskapsbase om verdensarven – bibliotek, arkiv og nettressurser må bygges ut og gjøres lett tilgjengelig, og det må legges vekt på overføring av handlingsbåren kunnskap.

Mål

Styrke utviklingsmuligheter og innovasjonskraft i regionen gjennom å utvikle kompetansen om verdensarv i alle verdensarvkommunene

- Verdensarvverdier i egen kommune – de enkelte kulturminner
- Verdensarvverdier i eget verdensarvområde – den regionale historien
- Verdensarven i nasjonalt og internasjonalt – verdensarven som ide og begrep

Strategier:

- Utarbeide et skoleprogram som går inn i alle klasser fra 1. til 10. hvor verdensarvområdets natur- og kulturverdier blir innarbeidet i læringsmålene
- Gjøre kunnskap om verdensarven mer tilgjengelig for regionens befolkning.
- Omarbeide og utvide nettstedet verdensarvenroros.no, slik at det kan være en kunnskapsressurs for det nye verdensarvområdet.
- Utvikle et internasjonalt samarbeid, i første omgang med Falun og Goslar, Rammelsberg og Hartz, med fokus på pedagogisk tilnærming og verdensarven som utviklingsplattform.

Grunnlag for prosjektet

Prosjektet bygger på mye tidligere arbeid:

1. Prosjektet «en smakebit av verdensarven», samarbeidsprosjekt mellom Sør-Trøndelag fylkesbibliotek, Røros folkebibliotek og Rørosmuseet, 2005-2006, og nettstedet verdensarvenoros.no.
2. Prosjektet «Verdensarven som veiviser for kulturminner og naturkunnskap», et utviklings- og utprøvingsprosjekt av formidlingsopplegg for verdensarv med barn og unge som målgruppe.
3. Etablerte kontakter og kunnskapsutveksling med Falu kommun, Dalarna museum og Falu gruva, samt med Rammelsberg museum, Goslar by og Hartz nasjonalpark.

Diskusjon

Prosjektskissen tas opp til diskusjon av Verdensarvrådet. Det fattes evt. vedtak om å sende søknad til om skjønnsmidler fra Fylkesmannen i Hedmark innen 15. januar 1015.

Sak 04/15 – Handlingsprogram regional plan 2015-2017

I møte i Verdensarvrådet 1. oktober 2010 ble forslag til prosess med handlingsprogram for regional plan 2015-2017 behandlet. Følgende vedtak ble gjort:

1. *Kommunene kommer med forslag/prosjekter til handlingsprogram. Disse sendes verdensarvkoordinator innen 1. desember 2014.*
2. *Faggruppe trer sammen på nyåret og vurderer forslagene ut i fra prosjektenes virkning på og forhold til verdensarvverdiene. Faggruppa vurderer også det nødvendige utredningsbehovet/kunnskapsgrunnlaget i de enkelte prosjektene, samt hvem som skal gjøre det. Utredninger, befaringer og kostnadsoverslag gjøres fram til neste møte (dato ikke satt). Koordinator er leder for faggruppa.*
3. *Faggruppe trer sammen igjen (dato ikke satt) og vurderer forslagene på nytt. Faggruppa innstiller endelige forslag til verdensarvrådet (dato ikke satt).*

Evaluering av eksisterende handlingsprogram for regional plan var oppe som sak i Faggruppa for Verdensarvrådet 4. desember 2014. Verdensarvkoordinator hadde da fått innspill fra Tolga og Holtålen kommune på forslag til prosjekter for nytt handlingsprogram. I møte ble eksisterende handlingsprogram gjennomgått med status på hvert enkelt prosjekt, og de nye forslagene ble presentert.

Nedenfor er eksisterende handlingsprogram med status på hvert enkelt prosjekt presentert. Videre følger forslag til nytt handlingsprogram med innkomne forslag til prosjekter. Verdensarvkoordinator har i tillegg mottatt innspill til prosjekter til handlingsprogrammet i begynnelsen av januar 2015. Disse forslagene sendes ut sammen med saksdokumentene.

Diskusjon

Før faggruppa vurderer forslagene videre er det ønskelig å få tilbakemelding fra Verdensarvrådet hvilke prosjekter/tiltak blant de som er spilt inn som bør prioriteres i nytt handlingsprogram. Tilbakemeldingen fra rådet vil bli tatt opp og diskutert i faggruppa på møte 22. januar. Faggruppa vil deretter komme tilbake til rådet med endelig forslag til handlingsprogram for 2015-2017.

HANDLINGSPROGRAM 2012 – 2013

- Med status på hvert prosjekt

Regional plan for Røros bergstad og Circumferensen har som ambisjon å sette standard nasjonalt og internasjonalt for god kulturminne- og naturforvaltning, for vedlikehold og istandsetting av kulturminner, og i like stor grad sette standard for god formidling, næringsutvikling og en helhetlig samfunnsplanlegging i sårbare områder.

Kommunene i Circumferensen, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Hedmark fylkeskommune, Sametinget, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Fylkesmannen i Hedmark, Direktoratet for

naturforvaltning, Riksantikvaren og Miljøverndepartementet har sluttet seg til følgende intensjonserklæring:

- Målet for verdensarvnomineringen er å ta vare på Røros bergstad og Circumferensen med kulturminner og kulturlandskap for å vise hvorfor bergstaden ble etablert på dette stedet, og hvordan samfunnet fungerte og utviklet seg.
- Det historiske særpreget, kvaliteter og tradisjoner skal være grunnlag og bærende kraft for næringsutvikling, samfunnsutvikling, kulturaktiviteter og gode levekår.
- Bergstaden skal holdes i hevd som levende bysamfunn uten at de spesielle kvalitetene forringes.
- Kulturlandskapene, både de industrielle, agrare og samiske, skal holdes i hevd og være grunnlaget for levende bygder.
- Røros og Circumferensen skal forvaltes etter gjeldende nasjonal lovgivning. Norges mål for verdenarvstedene er at de skal være eksempler på ”beste praksis” innen kulturminne- og naturforvaltning og innen formidling av verdensarvverdiene.

Gjennom 2-års handlingsprogram som rulleres årlig, legges det opp til oppfølging av strategiene i regionplanen. Handlingsprogrammet vil vise både fellestiltak og tiltak i enkeltkommuner.

For fellestiltakene og for samarbeidet i verdensarvrådet generelt, er det vesentlig at det faglige og administrative samarbeidet mellom kommunene finner en god form. Strategi 1.2 peker på behovet for å etablere en interkommunal faglig rådgivende enhet. Handlingsprogrammet inneholder ingen tiltak som spesielt følger opp denne strategien. Imidlertid er det løpende dialog mellom kommunene om flere elementer og muligheter i samarbeidet. Gjennom disse prosessene vil forutsetningene for felles organisering og mulige organisatoriske løsninger bli vurdert. Dette dreier seg blant annet om ordninger som Fjell-trainee.

1 FORVALTNING

[Periodisk rapportering til UNESCO](#)

FELLESTILTAK 2012-13

- I henhold til UNESCOs retningslinjer for verdensarv skal det rapporteres til Verdensarvkomiteen hvert sjette år. Vi rapporterer i første runde til Nordic World Heritage Foundation som skriver en regional sammenfatning. Med «regional» i denne sammenhengen menes Norden og Baltikum. Rapporteringsarbeidet starter høsten 2012. Verdensarvkomiteen skal behandle rapportene for Europa og Nord-Amerika i sitt årlige møte i 2015.

ANSVAR: Riksantikvaren. Arbeidet ledes lokalt av verdensarvkoordinatoren

I SAMARBEID MED: Kommunen, fylkeskommunene

FINANSIERING: Innen ordinær drift

STATUS:

Gjennomført

Utvidelse av Uthusprosjektet

FELLESTILTAK 2012-13

Utgangspunktet for Uthusprosjektet var eldre uthus innenfor vernesona i Røros bergstad. Gradvis har det blitt åpnet opp for også å inkludere bygninger utenfor det gamle sentrum, som f.eks. seterfjøset til Rasmusgården i Bergmannsgata. Med utvidelsen av verdensarvområdet er det naturlig å se for seg en utvidelse av prosjektet til også å omfatte resten av Circumferensen.

Siden oppstarten av prosjektet i 1995 er det bygd opp høy kompetanse i prosjektet på reparasjon og vedlikehold av antikvariske bygninger. Denne kompetansen er det naturlig å utvide for hele verdensarvområdet. En utvidelse av prosjektet vil imidlertid forutsette at overføringene til prosjektet fra statlige myndigheter økes betraktelig. I tillegg kommer behovet for en større bestand av kvalifiserte håndverkere til å utføre istandsettingsarbeidene. Det må også settes av midler til registreringsarbeid av bygninger og konstruksjoner som kan være aktuelle å innlemme i prosjektet.

ANSVAR: Røros kommune/Riksantikvaren
I SAMARBEID MED: Øvrige kommuner, håndverksbedrifter
FINANSIERING: Riksantikvaren post 72.9(ca2/3), kommunen(ca1/6) og eier (ca1/6)

STATUS: Videreføres i 2015

Registreringsarbeidet i de ulike kommunene er godt i gang. Så langt er det registrert 253 bygninger i Tolga, 454 bygninger i Os, 10 i Engerdal 66 i Holtålen og 855 i Røros. Det gjenstår blant annet å få registreringene inn på skjema. Videre er det laget avtaler om et pilotprosjekt i hver kommune. Det første prosjektet er allerede ferdigstilt (Holtålen), mens de øvrige vil bli ferdigstilt utover våren og sommeren 2015. I 2015 vil hver kommune bli kontaktet for å starte en prosess med å lage en avtale om videre deltagelse i Uthusprosjektet.

Forurensning i Nordgruva - forprosjekt

RØROS KOMMUNE 2012

Forprosjektet tar sikte på å avklare hvorvidt det er mulig å hindre videre forurensning av Litjfjellsjøen i Nordgruveområdet, ved å restaurere ei vassrenne fra 1700-tallet. Ideen er at kulturminnet kan lede den forurensede avrenninga forbi Litjfjellsjøen, og videre ned i Orvsjøen – som allerede er sterkt forurenset og død hva angår dyreliv. Forprosjektet tar sikte på å avklare følgende problemstillinger:

- 1) Hvordan ble vassrenna konstruert?
- 2) Ressurser og tiltak som må til for å sette i stand vassrenna
- 3) Hva må til for å vedlikeholde vassrenna etter istandsettelse?
- 4) Tåler vassrenna (kulturminnet) en slik bruk?
- 5) Virkning på natur og miljø ved å "flytte" forurensning

6) Virkning på vannkvaliteten og dyreliv i Litfjellsjøen

ANSVAR: Røros kommune
I SAMARBEID MED: Grunneiere, offentlig forvaltning og forskningsinstitusjoner
FINANSIERING: Røros kommune, samt at det søkes midler fra aktuelle offentlige instanser

STATUS Videreføres i 2015

Det ble utarbeidet kostnadsoverslag av Rørosmuseet for arbeidet med å sette i stand vassrenna i 2012. Arbeidet ble da beregnet til å komme på kr. 620 000,-. Dette tallet er ikke oppdatert til 2015 priser. På finansieringssida så har en mottatt tilskudd fra Riksantikvaren på kr. 286 000,- og et tilskudd på kr. 200 000,- fra Miljødirektoratet. Det siste tilskuddet er gitt under forutsetning av at Direktoratet for Mineralforvaltning, DIRMIN, gir et tilsvarende tilskudd. DIRMIN har gitt avslag på søknad om tilskudd. Miljødirektoratet vil imidlertid opprettholde sitt tilskudd dersom det skaffes kr 200 000,- fra andre aktører.

Det er videre etablert kontakt med forskningsinstitusjoner med tanke på framtidig forskning på det biologiske livet i Litfjellsjøen.

Det er gjennomført et ryddeprosjekt av vannrenna med skoleklasser fra Røros videregående skole.

Vasshjulet på Mugg

HOLTÅLEN KOMMUNE 2012

Restene etter vasshjulet i Muggruva er det siste i sitt slag i gruvene innenfor verdensarvområdet. Det er høyst påkrevet å få dokumentert og sikret de siste restene etter hjulet. For å komme inn i gruva må det sikres og ryddes i stollen inn til hjulet.

ANSVAR: Holtålen kommune
I SAMARBEID MED: Sør-Trøndelag fylkeskommune, Rørosmuseet og Statskog
FINANSIERING: Søker tilskudd fra fylkeskommune og statsbudsjettet

STATUS Prosjektet omdefineres

Vasshjulet ble befart i 2013 av Holtålen kommune sammen med Røros kommune, Rørosmuseet og Bergmesteren. Det viste seg da at store deler av vasshjulet har kollapset. Det viser seg i tillegg at deler av hengen holder på å gli ut/dette ned over vasshjulet. Konsekvensen av dette er at det pga. sikkerhetshensyn ikke vil være mulig å ta seg inn til vasshjulet heretter.

Dokumentasjon og sikring av ruinene etter Dragås smeltehytte/ Eidet

HOLTÅLEN KOMMUNE 2012

Ruinene etter Dragås smeltehytte, og røstplassen ble avdekket av flommen, og masser ble vasket ut. Ukjente konstruksjoner kom til syne. Dokumentasjon registrering og kartlegging samt undersøkelser av stratigrafien i avdekkete massenesnitt.

ANSVAR: Holtålen kommune
I SAMARBEID MED: Sør-Trøndelag fylkeskommune , Rørosmuseum, NVE og Statskog
FINANSIERING: Søker tilskudd fra fylkeskommune og andre offentlige aktører

STATUS **Prosjektet videreføres i 2015**

Reguleringsplan Femundhytten

ENGERDAL KOMMUNE 2012

Parallelt med fredningssak planlegges både en driftsplan og reguleringsplan. Driftsplanen skal legge til rette for videre drift av stedet, med utgangspunkt i drivers ambisjoner og rammebetingelser og muligheter gitt av verdensarvstatusen. Reguleringsplan skal sikre en lovforankring for arealbruk, for å sikre kulturminner, almennhetens tilgang, og næringsgrunnlaget.

1. Plan for drift av stedet og bruk av arealene.

ANSVAR: Engerdal kommune
I SAMARBEID MED: Hedmark fylkeskommune, Femundshytten, øvrige grunneiere
FINANSIERING: Femundshytten, Engerdal kommune (arbeidstid)
2 Utarbeide reguleringsplan ihht Pbl.
ANSVAR: Engerdal kommune
I SAMARBEID MED: Riksantikvaren, Hedmark fylkeskommune i forhold til reguleringsplan i forb. med fredningsarbeidet, og med pågående kommuneplanarbeidet, Femundshytten, øvrige grunneiere.
FINANSIERING: Søke eksternt tilskudd??

STATUS: Videreføres

Restaurering av tørrmurer

TOLGA KOMMUNE 2012

Restaurering og skjøtsel av gamle støttemurer for kjøkkenhager ifb med gårdene i Tolga sentrum.

ANSVAR: Tolga kommune
I SAMARBEID MED: Grunneiere, Uthusprosjektet

FINANSIERING: Kommunale (Smil-midler, Fjell-trainee-midler (planlegging, administrasjon))

STATUS: Videreføres

Leden Tufsingdalen - Røros

OS KOMMUNE 2012

Vintertransportrute – planlegging, tilrettelegging og informasjon. Dette er et tiltak som har relevans for alle strategiområdene.

ANSVAR: Os kommune

I SAMARBEID

MED: Dalarna Femund førkjørerforening, Rørosmartnan/Destinasjon

Røros. Grunneiere. Kopperleden Handel, Riksantikvaren, fylkeskommune.

FINANSIERING: Statsmidler (Riksantikvaren, post72.9) – kr 100 000 er bevilget

STATUS: Videreføres

2 KUNNSKAP

Kobberverkets betydning for samiske levekår

FELLESTILTAK 2012

Det har vært lite fokus på bergverkvirksomhetens innvirkning på samisk liv og virke i Circumferensen. Reindrifta som er en samisk hovednæring har vært under endring over tid. Spørsmålene som stilles er hvordan endringer reindrifta har skjedd i forhold til konjunktorene i bergverkets virksomhet. Kan svarene som søkes gi ny kunnskap om tilpasningsevne og utviklingsmuligheter for denne næringa i dagens samfunn?

ANSVAR: Sør-Trøndelag fylkeskommune

I SAMARBEID

MED: Reinsamelagene i Sør-Trøndelag/ Hedmark og Rørosmuseet

FINANSIERING: Søker tilskudd fra Regionalt forskningsfond, mm

STATUS: Prosjektet avsluttes i 2015

Rørosmuseet har søkt og fått prosjektfinansiert et flerårig prosjekt gjennom Reindriftens utviklingsfond: «Søk i arkiv og ny innsikt i dokumenter etter møter mellom samer og bergverkssamfunn i rørossamisk område. Et pilotprosjekt» Prosjektet inneholder en

gjennomgang av utvalgte serier av bergverksarkivene, med fokus på møter mellom samer og bergverkssamfunn. Prosjektet startet i 2013 og er videreført i 2014. Prosjektet avsluttes i løpet av 2015.

Finansiering:

Reindriftens utviklingsfond 470.000,-, Rørosmuseet 50.000,-

Videreføring: Vil være avhengig av prosjektets resultater.

3 FORMIDLING

Grafisk profil og skilting

FELLESTILTAK 2012

Logo: Det foreslås at det utarbeides en egen logo for verdensarv Røros bergstad og Circumferensen. Den kan brukes friere enn UNESCOs verdensarvlogo, også i kommersiell sammenheng, og gjerne i sammenheng med UNESCOs for å markere hvilken verdensarv det er snakk om. Alt som utgår fra Verdensarvrådet og all skilting bør være merket med denne logoen.

Grafisk profil: Logoen bør inngå i grafisk profil for brosjyrer, brev etc.

ANSVAR: Verdensarvrådet/ sekretariatet

FINANSIERING: Ordinær drift/ tilskudd fra RA (Noe er allerede avsatt)

Skilting: Det er behov for enhetlig skilting med innenfor hele området. Nedenfor listes de typene skilting som kan være aktuelle.

- 1) Vegvesenskilt og vegvesenets opplysningstavler
- 2) Opplysningsskilt ved viktige kulturmiljøer i Circ. F. eks. ved gruveområder, smeltehytter med mer.
- 3) Merking av ferdselsveier. Førsteprioritet vintervegen fra Tufsingdal til Røros.
- 4) Veivisere frem til viktige kulturmiljøer
- 5) Offisiell bronseplakett som avdukes ved en spesiell anledning.

Arbeidet med skilting er allerede startet med nedsettelse av arbeidsgruppe. Det er besluttet å ta utgangspunkt i Rørosmuseets skilt.

ANSVAR: Verdensarvrådet.

I SAMARBEID
MED: Sekretariatet, Rørosmuseet, kommunene, fylkeskommunene og
Riksantikvaren.

Den nedsatte arbeidsgruppa finner ut hvor skiltene skal stå og fremskaffer forslag til skiltmal. Verdensarvkoordinatoren sørger for samordning med skjønnsmiddelprosjektet i Røros kommune og samarbeider med lasskjørerne og Os kommune om vinterleden Tufsingdal-Røros.

Riksantikvaren har ansvar for å gi tillatelse til bruk av UNESCOs verdensarvlogo etter søknad.

Riksantikvaren tar kontakt med Vegvesenet om vegskilting. Riksantikvaren skaffer bronseplakett til offisiell markering.

FINANSIERING: Det søkes om finansiering hos Riksantikvaren, fylkeskommunene og kommunene. Del av det forberedende arbeidet tas over ordinær drift.

STATUS: Videreføres 2015-2017

Opplysningsskilt ved viktige kulturmiljøer, delområde 2.

Praktisk del av Fase 1 gjennomført. Tre skilt i Storwartzområdet, to ved Femundshytta og ett ved Vinterleden er ferdig. Planarbeid for fase 2 gjenstår, blir gjennomført i 2015.

Prosjektet er i Storwartzområdet koordinert med prosjektet «Formidling av verdiene i og kunnskapen om verdensarven og kulturarven», se nedenfor.

Finansiering:

650.000,- Riksantikvaren –fase 1. (400.000 gitt til Rørosmuseet, 100.000,- til Vinterveien V/Os kommune, og 150.000 i fellesmidler v/ Tolga kommune

Videreføring: Fase 2 trenger ny finansiering (øvrige områder).

Formidling av verdiene i og kunnskapen om verdensarven og kulturarven

FELLESTILTAK 2012-2013

Formidlingen av verdensarven blir i stadig større grad digital. Røros gjorde et løft i 2005, med www.verdensarvenroros.no, et samarbeid mellom Røros kommune v/ biblioteket, Sør-Trøndelag fylkesbibliotek og Rørosmuseet. Etter utvidelsen av verdensarvområdet er har utfordringene innen både dokumentasjon og formidling blitt mye større, samtidig som den tekniske utviklingen med mobile enheter gir nye muligheter.

Gjennom digitaltmuseum.no er det etablert en nasjonal plattform som henter ut formidlingsdata fra museenes egne baser. Dette prosjektet skal legge til rette for at formidlingen på nett og mobile enheter kan hente ut informasjon fra samme base, men i riktig brukerkontekst, og gi brukerne den kunnskapen de har behov for i den situasjonen de er i.

Prosjektet skal ta høyde for at ny dokumentasjon kan implementeres i formidlingsløsningen fortløpende i framtida.

ANSVAR: Røros kommune/ Røros museet, Nord-Østerdalsmuseet.

I SAMARBEID MED: Riksantikvaren

FINANSIERING: Prosjektet er delfinansiert gjennom fylkesmannens skjønnsmidler.

STATUS: Prosjektet avsluttes i 2015

Delprosjektet har etablert formidlingsdatabase for kulturminner gjennom den nasjonale «kulturpunkt»-løsningen, se www.kulturpunkt.org. 84 kulturpunkter er beskrevet med tekst og bilder, trespråklig (norsk, engelsk og tysk). QR-kode-skilt for tilgang er satt ut på punktene. Prosjektet avsluttes i 2015.

Finansiering: Røros kommune, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag.

Videreføring: Det er ønskelig å videreutvikle løsningen til øvrige områder i Circumferensen, dette forutsetter ny finansiering.

Brosjyre for Femundshytten

ENGERDAL KOMMUNE 2012

Informasjon om stedet, historien, besøksmuligheter. Utformes etter samordnet grafisk profil.

ANSVAR: Engerdal kommune

I SAMARBEID MED: Femundshytten

FINANSIERING: Riksantikvaren, Fylkeskommune

STATUS: Videreføres i nytt handlingsprogram

Informasjonspunkt Tolga gamle kraftstasjon

TOLGA KOMMUNE 2012

Tolga kommune, Nord-Østerdalsmuseet Kommune, Nord-Østerdalsmuseet

Utrede bruk av området ved Tolgefossen til info og service om Tolga spesielt, og om Circumferensen.

ANSVAR: Tolga kommune
I SAMARBEID MED: Hedmark fylkeskommune, historielag
FINANSIERING:

STATUS: Videreføres 2015-2017

4 NÆRING

Kartlegging og registrering av kulturminner knytta til kølbrenning og -kjøring

TOLGA KOMMUNE 2012

Innsamling av registreringer og historier. Hovedrutene Glåma, Allmannavegen og tilstøtende ruter

ANSVAR: Tolga kommune
I SAMARBEID MED: Hedmark fylkeskommune, historielag
FINANSIERING:

STATUS: Videreføres 2015-2017

Lokalmat Tolga

TOLGA KOMMUNE 2012

Årlig arrangement i Gata/Malmplassen, basert på kortreist, økologisk mat.

ANSVARLIG: Tolga kommune v/ Helge Christie
I SAMARBEID MED: Røros Mat
FINANSIERING:

STATUS: Videreføres 2015-2017

Femund II –verneverdig fartøy

FELLESTILTAK 2012/2013

Opprustning/ vedlikehold av brygger, vedlikehold av fartøy.

ANSVARLIG: AS Femund
I SAMARBEID MED: Riksantikvaren, Fylkeskommunene
FINANSIERING: Riksantikvaren, Kulturminnefondet, fylkeskommunene, egen

STATUS: Videreføres 2015-2017

Det er gjort omfattende arbeider på båten og brygga. Det arbeides videre med å få utarbeidet en langsiktig vedlikeholdsplan for fartøyet.

Forslag til

HANDLINGSPROGRAM 2015 – 2017

Regional plan for Røros bergstad og Circumferensen har som ambisjon å sette standard nasjonalt og internasjonalt for god kulturminne- og naturforvaltning, for vedlikehold og istandsetting av kulturminner, og i like stor grad sette standard for god formidling, næringsutvikling og en helhetlig samfunnsplanlegging i sårbare områder.

Kommunene i Circumferensen, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Hedmark fylkeskommune, Sametinget, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Fylkesmannen i Hedmark, Direktoratet for naturforvaltning, Riksantikvaren og Miljøverndepartementet har sluttet seg til følgende intensjonserklæring:

- Målet for verdensarvnomineringen er å ta vare på Røros bergstad og Circumferensen med kulturminner og kulturlandskap for å vise hvorfor bergstaden ble etablert på dette stedet, og hvordan samfunnet fungerte og utviklet seg.
- Det historiske særpreget, kvaliteter og tradisjoner skal være grunnlag og bærende kraft for næringsutvikling, samfunnsutvikling, kulturaktiviteter og gode levekår.
- Bergstaden skal holdes i hevd som levende bysamfunn uten at de spesielle kvalitetene forringes.
- Kulturlandskapene, både de industrielle, agrare og samiske, skal holdes i hevd og være grunnlaget for levende bygder.
- Røros og Circumferensen skal forvaltes etter gjeldende nasjonal lovgivning. Norges mål for verdensarvstedene er at de skal være eksempler på ”beste praksis” innen kulturminne- og naturforvaltning og innen formidling av verdensarvverdiene.

Gjennom 2-års handlingsprogram som rulleres årlig, legges det opp til oppfølging av strategiene i regionplanen. Handlingsprogrammet vil vise både fellestiltak og tiltak i enkeltkommuner.

1 FORVALTNING

Utvidelse Uthusprosjektet

FELLESTILTAK 2015

Utgangspunktet for Uthusprosjektet var eldre uthus innenfor vernesona i Røros bergstad. Gradvis har det blitt åpnet opp for også å inkludere bygninger utenfor det gamle sentrum, som f.eks. seterfjøsset til Rasmusgården i Bergmannsgata. Med utvidelsen av verdensarvområdet er det naturlig å se for seg en utvidelse av prosjektet til også å omfatte resten av Circumferensen.

Siden oppstarten av prosjektet i 1995 er det bygd opp høy kompetanse i prosjektet på reparasjon og vedlikehold av antikvariske bygninger. Denne kompetansen er det naturlig å utvide for hele verdensarvområdet. En utvidelse av prosjektet vil imidlertid forutsette at overføringene til prosjektet fra statlige myndigheter økes betraktelig. I tillegg kommer

behovet for en større bestand av kvalifiserte håndverkere til å utføre istandsettingsarbeidene. Det må også settes av midler til registreringsarbeid av bygninger og konstruksjoner som kan være aktuelle å innlemme i prosjektet.

Registreringsarbeidet i de ulike kommunene er godt i gang. Så langt er det registrert 253 bygninger i Tolga, 454 bygninger i Os, 10 i Engerdal 66 i Holtålen og 972 i Røros. Det gjenstår blant annet å få registreringene inn på skjema. Videre er det laget avtaler om et pilotprosjekt i hver kommune. Det første prosjektet er allerede ferdigstilt (Holtålen), mens de øvrige vil bli ferdigstilt utover våren og sommeren 2015. I 2015 vil hver kommune bli kontaktet for å starte en prosess med å lage en avtale om videre deltagelse i Uthusprosjektet.

ANSVAR: Røros kommune/Riksantikvaren
I SAMARBEID MED: Øvrige kommuner, håndverksbedrifter
FINANSIERING: Riksantikvaren post 72.9(65 %), kommunen(15 %) og eier (20 %)

Forurensning i Nordgruvefeltet

RØROS KOMMUNE 2015-2016

Formålet med prosjektet er å hindre videre forurensningen av Litjfjellsjøen i Nordgruveområdet. Dette skal gjøres ved å lede den forurensete avrenninga i ei vassrenne fra 1700-tallet, forbi Litjfjellsjøen og ned i Orvsjøen – som allerede er sterkt forurenset og død hva angår dyreliv. For å kunne gjøre dette må vassrenna settes i stand. Parallelt med dette/ i etterkant av, prosjektet vil det bli drevet forskning på hvilke virkninger tiltaket med å flytte forurensning har på naturen og miljøet i området og virkningen på vannkvaliteten og dyrelivet i Litjfjellsjøen.

Det ble utarbeidet kostnadsoverslag av Rørosmuseet for arbeidet med å sette i stand vassrenna i 2012. Arbeidet ble da beregnet til å komme på kr. 620 000,-. Dette tallet er ikke oppdatert til 2015 priser. På finansieringssida så har en mottatt tilskudd fra Riksantikvaren på kr. 286 000,- og et tilskudd på kr. 200 000,- fra Miljødirektoratet. Det siste tilskuddet er gitt under forutsetning av at Direktoratet for Mineralforvaltning, DIRMIN, gir et tilsvarende tilskudd. DIRMIN har gitt avslag på søknad om tilskudd. Miljødirektoratet vil imidlertid opprettholde sitt tilskudd dersom det skaffes kr 200 000,- fra andre aktører.

Det er videre etablert kontakt med forskningsinstitusjoner med tanke på framtidig forskning på det biologiske livet i Litjfjellsjøen.

Det er gjennomført et ryddeprosjekt av vannrenna med skoleklasser fra Røros videregående skole.

ANSVAR: Røros kommune
I SAMARBEID MED: Grunneiere, offentlig forvaltning og forskningsinstitusjoner
FINANSIERING: Røros kommune, samt at det søkes midler fra aktuelle offentlige instanser

Muggruva

HOLTÅLEN KOMMUNE 2015-2017

En ønsker å formidle historien for plassen. Det lages en formidlingsplan som bl.a kan danne grunnlag for å søke om midler til gjennomføring. Sentrale spørsmål er: Hvilken modell skal en arbeide etter? Hvor skal "lista legges"? Hva skal formidles? Viktig å lage en plan som viser hva som skal formidles og hvordan. Planen blir viktig for å skaffe finansiering til gjennomføring.

ANSVAR: Holtålen kommune

I SAMARBEID MED: Sør-Trøndelag fylkeskommune, Røros kommune, verdensarvkoordinator, Rørosmuseum og Statskog.

FINANSIERING: Verdensarvmidler og midler fra Sør-Trøndelag fylkeskommune

Dokumentasjon og sikring av ruinene etter Dragås smeltehytte/ Eidet

HOLTÅLEN KOMMUNE 2015-2017

Det utarbeides en skjøtselsplan for områdene. Planen danner grunnlaget for et mulig årlig tilskudd (verdensarvmidler) til skjøtsel av områdene. En ønsker å formidle historien for begge plassene. Det lages en formidlingsplan som bl.a kan danne grunnlag for å søke om midler til gjennomføring.

Spesifikk for Dragås smeltehytte:

Ruinene etter Dragås smeltehytte og røstplassen ble avdekket av flom i august 2011. Ukjente konstruksjoner kom til syne. Dokumentasjon, registrering og kartlegging, samt undersøkelser av stratigrafien i avdekte massenesnitt. Eksterne personer engasjeres til dette.

ANSVAR: Holtålen kommune

I SAMARBEID MED: Sør-Trøndelag fylkeskommune, Røros kommune, verdensarvkoordinator, Rørosmuseum og Statskog.

FINANSIERING: Verdensarvmidler og midler fra Sør-Trøndelag fylkeskommune

«Rødbrakka» Bjørgåsen

KILLINGDAL FJELLSTUE I SAMARBEID MED HOLTÅLEN KOMMUNE

Ta vare på gruveutstyret/materiellet i «Rødbrakka» og formidle historien om plassen og utstyret. Det utarbeides en plan for hvordan en skal presentere utstyret/materiellet og formidle historien. Planen vil danne grunnlag for å søke om midler til gjennomføring.

ANSVAR: Killingdal fjellstue i samarbeid med Holtålen kommune.

I SAMARBEID MED: Næringsliv, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Røros kommune, verdensarvkoordinator og Rørosmuseum.

FINANSIERING: Privat kapital + offentlige tilskuddsordninger/støtte

Reguleringsplan Femundhytten

ENGERDAL KOMMUNE 2015-2017

Parallelt med fredningssak planlegges både en driftsplan og reguleringsplan. Driftsplanen skal legge til rette for videre drift av stedet, med utgangspunkt i drivers ambisjoner og rammebetingelser og muligheter gitt av verdensarvstatusen. Reguleringsplan skal sikre en lovforankring for arealbruk, for å sikre kulturminner, almennhetens tilgang, og næringsgrunnlaget.

1. Plan for drift av stedet og bruk av arealene.

ANSVAR:	Engerdal kommune
I SAMARBEID MED:	Hedmark fylkeskommune, Femundshytten, øvrige grunneiere
FINANSIERING:	Femundshytten, Engerdal kommune (arbeidstid)
2	Utarbeide reguleringsplan ihht Pbl.
ANSVAR:	Engerdal kommune
I SAMARBEID MED:	Riksantikvaren, Hedmark fylkeskommune i forhold til reguleringsplan i forb. med fredningsarbeidet, og med pågående kommuneplanarbeidet, Femundshytten, øvrige grunneiere.
FINANSIERING:	Søke eksternt tilskudd??

Registrering, restaurering og skjøtsel av gamle tørrmurer

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

Det er gjennom tidene brukt mye naturstein til muring av terrasser, avgrensninger i terrenget, fjøsbygg m.m. , noe som er typisk for Tolga.

ANSVAR:	Tolga kommune
I SAMARBEID MED:	
FINANSIERING:	SMIL-midler 151 000, Tolga kommune 150 000, Eksterne tilskudd 150 000.

Kartlegging av køltomtene fra kobberverkstida

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

Køltilvirkning ga sysselsetting til svært mange i bergverkstida. Nye bygder som Hodalen, Holøydalen og Øversjødalen skyldes i stor grad denne virksomheten. Sammen med utbytte av gårdsdriften ga det en brukbar levevei i den tida.

ANSVAR:	Tolga kommune
I SAMARBEID MED:	
FINANSIERING:	

Kartlegging av gamle ferdsselsveier

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

Transportvirksomheten var formidabel i bergverkstida. Nesten hver eneste gard i nåværende Tolga kommune var involvert i verkstransport. Kølforbruket var enormt (32 000 hestlass i 1746). Malm og røstved skulle fraktes til hyttene, settved til gruvene og tømmer til verkets bygninger m.m. Dessuten måtte store mengder levnettsmidler hentes i Trondheim og andre steder.

All tungtrafikk gikk om vinteren med hest/okse og slede. Det ble kjørt etter vassdrag fra Røros, så her var behovet for overnatting stort.

ANSVAR: Tolga kommune

I SAMARBEID MED:

FINANSIERING:

Tilbakeføring av ferdasstall

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

På Olasvollen i Trangdalen står nå den gamle ferdasstallen fra Jensjo-garden på Tolga. I underetasjen er det plass for kjøredyrene og i 2. etasje for kjørekarene. Denne stallen kommer opprinnelig fra den gamle Jensjo-garden oppe i Gata. De fleste bostedene i Gata tok imot ferdasfolk til overnatting. Er det mulig å få kjøpt huset og finnes det egnet tomt i Gata?

ANSVAR: Tolga kommune

I SAMARBEID MED:

FINANSIERING:

Forvaltning etterreformatorsk arkeologi, Røros bergstad

FELLESTILTAK 2015 (prøveprosjekt som tar sikte på permanent ordning)

Ved nødvendige gravearbeider (strøm/tele/VVS/drenering etc.) innenfor den historiske bebyggelsen i bergstaden må det vurderes om det aktuelle tiltaket kan komme i berøring med bevarte kulturlag eller andre arkeologiske strukturer under markoverflaten. I så fall overvåkes arbeidene av arkeolog og eventuelle kulturminner dokumenteres. Som et prøveprosjekt for 2015 kan det anslås et arbeidsomfang på i størrelsesorden 1 ukeverk i felt og 2 dagsverk til etterarbeid.

ANSVAR: Sør-Trøndelag fylkeskommune

I SAMARBEID MED: Røros kommune

FINANSIERING: Riksantikvaren, med egeninnsats fra fylkeskommune og kommune

Til inndekning av dette foreslås følgende budsjett:

40 timer feltarbeid/kjøring á kr 750:	30 000,-
15 timer etterarbeid á kr 550:	8 250,-
Sum:	38 250,-

2 KUNNSKAP

Kobberverkets betydning for samiske levekår

FELLESTILTAK 2015

Det har vært lite fokus på bergverkvirksomhetens innvirkning på samisk liv og virke i Circumferensen. Reindrifta som er en samisk hovednæring har vært under endring over tid.

Spørsmålene som stilles er hvordan endringer reindrifta har skjedd i forhold til konjunktorene i bergverketts virksomhet. Kan svarene som søkes gi ny kunnskap om tilpasningsevne og utviklingsmuligheter for denne næringa i dagens samfunn?

ANSVAR: Sør-Trøndelag fylkeskommune
I SAMARBEID MED: Reinsamelagene i Sør-Trøndelag/ Hedmark og Røros museet
FINANSIERING: Søker tilskudd fra Regionalt forskningsfond, mm

Sikring og ivaretagelse av arkivet etter handelshuset Engzelius

RØROSMUSEET 2015-2017

Dette arkivet består av innbundne dagbøker, kassebøker, regnskap, kopibøker og korrespondanse m.m. av stor historisk verdi. Arkivet går helt tilbake til ca. 1820 og inneholder svært viktig dokumentasjon på regionens handelshistorie.

Arkivet er beregnet til mellom 40 og 50 hyllemeter. Arkivet har vært oppbevart relativt fuktig og deler kan gå tapt dersom det ikke blir sikret relativt raskt. Materialet må avfuktes og muggsaneres. Deretter bør det ordnes og katalogiseres, og tilrettelegges for formidling. Kostnad: ca 500.000,- av dette 300.000 til avfukting og muggsanering.

ANSVAR: Røros museet
I SAMARBEID MED:
FINANSIERING: Foreløpig ikke avklart.

3 Formidling

Grafisk profil og skilting

FELLESTILTAK 2015

Logo: Det foreslås at det utarbeides en egen logo for verdensarv Røros bergstad og Circumferensen. Den kan brukes friere enn UNESCOs verdensarvlogo, også i kommersiell sammenheng, og gjerne i sammenheng med UNESCOs for å markere hvilken verdensarv det er snakk om. Alt som utgår fra Verdensarvrådet og all skilting bør være merket med denne logoen.

Grafisk profil: Logoen bør inngå i grafisk profil for brosjyrer, brev etc.

ANSVAR: Verdensarvrådet/ sekretariatet
FINANSIERING: Ordinær drift/ tilskudd fra RA (Noe er allerede avsatt)

Skilting: Det er behov for enhetlig skilting med innenfor hele området. Nedenfor listes de typene skilting som kan være aktuelle.

- 1) Vegvesensskilt og vegvesenets opplysningstavler
- 2) Opplysningsskilt ved viktige kulturmiljøer i Circ. F. eks. ved gruveområder, smeltehytter med mer.
- 3) Merking av ferdsselsveier. Førsteprioritet vintervegen fra Tufsingdal til Røros.
- 4) Veivisere frem til viktige kulturmiljøer
- 5) Offisiell bronseplakett som avdukes ved en spesiell anledning.

Arbeidet med skilting er allerede startet med nedsettelse av arbeidsgruppe. Det er besluttet å ta utgangspunkt i Rørosmuseets skilt.

ANSVAR: Verdensarvrådet.
I SAMARBEID MED: Sekretariatet, Rørosmuseet, kommunene, fylkeskommunene og Riksantikvaren.

Formidling av verdiene i og kunnskapen om verdensarven og kulturarven

FELLESTILTAK 2015

Formidlingen av verdensarven blir i stadig større grad digital. Røros gjorde et løft i 2005, med www.verdensarvenroros.no, et samarbeid mellom Røros kommune v/ biblioteket, Sør-Trøndelag fylkesbibliotek og Rørosmuseet. Etter utvidelsen av verdensarvområdet er har utfordringene innen både dokumentasjon og formidling blitt mye større, samtidig som den tekniske utviklingen med mobile enheter gir nye muligheter.

Gjennom digitaltmuseum.no er det etablert en nasjonal plattform som henter ut formidlingsdata fra museenes egne baser. Dette prosjektet skal legge til rette for at formidlingen på nett og mobile enheter kan hente ut informasjon fra samme base, men i riktig brukerkontekst, og gi brukerne den kunnskapen de har behov for i den situasjonen de er i. Prosjektet skal ta høyde for at ny dokumentasjon kan implementeres i formidlingsløsningen fortløpende i framtida.

ANSVAR: Røros kommune/ Rørosmuseet, Nord-Østerdalsmuseet.
I SAMARBEID MED: Riksantikvaren
FINANSIERING: Prosjektet er delfinansiert gjennom fylkesmannens skjønnsmidler.

Brosjyre for Femundshytten

ENGERDAL KOMMUNE 2012

Informasjon om stedet, historien, besøksmuligheter. Utformes etter samordnet grafisk profil.

ANSVAR: Engerdal kommune
I SAMARBEID MED: Femundshytten
FINANSIERING: Riksantikvaren, Fylkeskommune

Fullføring av «Fossparken» og etablering av et informasjonspunkt rettet mot verdensarven

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

Ved fossen i elva Tolga ble en av kobberverkets viktigste smeltehytter anlagt. Her var ingen fast bosetting fra før, men på kort tid utviklet det seg et lite bysamfunn, slik som på Røros. Kobberverket la til rette med bebyggelse langs to gateløp. Dette preger bebyggelsen fortsatt. Deler av slagghaugene er nå bebygd, men en kan fortsatt se tippskråningene ned mot elva.

Smeltevirksomheten på Tolga varte i mer enn 200 år. Da det ble slutt på driften, ble verksbygningene revet. Senere har Tolga kommune anlagt park innunder fossen, «Fossparken», der det er plassert skulpturer som skal symbolisere den tidligere virksomheten. Dette er allerede en naturlig møteplass i mange sammenhenger. Her ved Malmplassen og Fossparken møtes fylkesvegene 30 og 26. Reisende fra sør (30) og delvis fra øst (26) får her sitt første møte med verdensarven Røros bergstad og Circumferensen. Det er derfor naturlig å legge til rette for et informasjonspunkt her på gamle «Tolgen hytteplass».

Det lokale verdensarvrådet på Tolga har utarbeidet planer for å fullføre tiltakene ved fossen (350 000 eks. mva.), og dessuten lagt planer for å sette i stand den gamle kraftstasjonen (bygd i 1913) til historisk informasjon/ et museum (700 000-11 000 000 eks. mva.) Driften av et museum vil i tillegg kreve noe bemanning i turistsesongen.

Tolga kommunestyre har imidlertid vedtatt å rive kraftstasjonsbygningen, og i stedet lage et enklere info-opplegg på denne tomte (700 000 eks. mva.) der det ikke vil være behov for noe bemanning.

ANSVAR: Tolga kommune

I SAMARBEID MED:

FINANSIERING: Tolga kommune 800 000,- Eksterne tilskudd 250 000,-.

[Utarbeiding av informasjon, informasjonsbrosjyrer og skilting for Tolgen Hytteplass](#)

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

Målgruppa kan være turister, men også bygdefolk, og ikke minst den oppvoksende slekt. Det er viktig at informasjonen tilpasses ulike målgrupper enten den er skriftlig eller muntlig.

Norsk, engelsk og tysk bør være en selvfølge.

Det er å håpe på at en gjennom disse oppleggene greier å nå mye av bygdefolket slik at de etter hvert får en forståelse og respekt for verdiene. Lykkes det vil en i neste omgang ha mange ambassadører for verdensarven. Barnehager og skolebarn er svært viktig å ha kontakt med. Når ungdom reiser ut, har de kanskje med seg en ballast fra et bra og spennende lokalsamfunn; en identitet som frister dem tilbake til hjemstedet.

ANSVAR: Tolga kommune

I SAMARBEID MED:

FINANSIERING:

[Gruvedrifta i Vingelen](#)

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

En vet ganske mye om virksomheten i Gruvvola og andre steder i bygda, men det er likevel grunn til å arbeide videre med dette stoffet.

ANSVAR: Tolga kommune
I SAMARBEID MED:
FINANSIERING:

Hyttarbeider, kølbrenner, gardbruker og ferdselsbonde

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

For å berge seg og familien gjennom skiftende tider og i en barsk natur, lærte de som bodde her seg til å drive med mange virksomheter.

ANSVAR: Tolga kommune
I SAMARBEID MED:
FINANSIERING:

4 NÆRING

«Tolga dyrker måltidet» - Ta vare på og videreutvikle lokale tradisjoner innen mat, musikk og kultur

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

Ta vare på og videreutvikle lokale tradisjoner innen mat, musikk og kultur.

ANSVAR: Tolga kommune

Femund II –verneverdig fartøy

FELLESTILTAK

2015-2017

Opprustning/ vedlikehold av brygger, vedlikehold av fartøy.

ANSVARLIG:

AS Femund

I SAMARBEID MED:

Riksantikvaren, Fylkeskommunene

FINANSIERING:

Riksantikvaren, Kulturminnefondet, fylkeskommunene, egen

Sak 05/15 – Verdensarvsenter

Bakgrunn

Tidligere på 2000-tallet har det blitt gjort to utredninger om eventuelt verdensarvsenter på Røros. Det er også laget en NIKU-rapport om hva et slikt senter kan være. Departementet jobber dessuten med en autorisasjonsordning for verdensarvsenterordningen. Til slutt er det en av strategiene i Stortingsmelding 35: Framtid med fotfeste, å etablere slike sentra på norske verdensarvsteder. Pr i dag har Alta, Vega og Vestnorsk Fjordlandskap fått midler til etablering av verdensarvsenter. Under et besøk i Geiranger, 10. september bevilget klima- og miljøvernministeren ytterligere 4 millioner til opprettelsen av et slikt senter.

I og med at det er en av strategiene i Stortingsmelding nr. 35 å etablere slike sentre på verdensarvstedene, så bør også Røros bergstad og Circumferensen starte arbeidet med å finne ut hvilken funksjon et senter skal ha for oss. Viktige stikkord vil være innhold, formidling, organisering og finansiering.

Saken var oppe til behandling i Verdensarvrådet 1. oktober. På møtet ble følgende vedtak gjort:

Vedtak i verdensarvrådet 1. oktober 2014:

Verdensarvrådet gir faggruppa mandat til å undersøke hva et verdensarvsenter kan være for vårt verdensarvområde. Synspunkter skal hentes inn fra kommunene. Faggruppa undersøker hvordan arbeidet har foregått på de aktuelle verdensarvstedene og skal forsøke å få innsyn i hva som ligger i autorisasjonsordningen.

Saken ble tatt opp på det første møte i faggruppa 22. oktober 2014. På dette møtet ble det besluttet at verdensarvkoordinator skulle lage ei skisse til bestilling av et forprosjekt og sende det ut til faggruppa innen 1. november 2014. Skissa fra verdensarvkoordinator er sendt ut sammen med sakspapirene til møte.

På bakgrunn av verdensarvkoordinators anbefalinger ble følgende vedtak gjort av faggruppa på møte 4. desember:

Vedtak i faggruppa for verdensarvrådet 4. desember 2014:

- *Rørosmuseet utredes som mulig lokalisering av verdensarvsenter. Dette betyr ikke at verdensarvformidlinga utelukkende skal skje ved et senter, men en kan tenke seg et «satellittformidling» gjennom flere punkter i Circumferens-området.*
- *Det gjøres en vurdering av arealbehovet med utgangspunkt i eksisterende bygningsmasse på og rundt Malmplassen.*

- *Utredninga bør inneholde kostnadsoverslag på arealbehovet (omdisponering, utbygging m.m.)*
- *Eksisterende faglig kompetanse (på arbeidsplassene) vurderes opp mot kompetansebehovet i verdensarvarbeidet.*
- *Senteret skal ha FoU-kompetanse.*

I løpet av 2015 ønsker Klima – og miljødepartementet å ha en plan for etablering av verdensarvsentre ved alle de norske verdensarvstedene. På møte i Oslo 10. desember ble det opplyst fra departementet at autorisasjonsordningen forventes å være klar på nyåret 2015. Slik det har vært poengter fra flere hold tidligere så haster det nå med å komme i gang med/ta opp igjen utredningsarbeidet for et kommende verdensarvsenter for verdensarvområdet Røros bergstad og Circumferensen. Verdensarvrådet bes derfor om å ta stilling til anbefalingene fra faggruppa og at det tas en diskusjon på møte 13. januar for videre oppfølging av arbeidet.

Innstilling

- *Rørosmuseet utredes som mulig lokalisering av verdensarvsenter. Dette betyr ikke at verdensarvformidlinga utelukkende skal skje ved et senter, men en kan tenke seg et «satellittformidling» gjennom flere punkter i Circumferens-området.*
- *Det gjøres en vurdering av arealbehovet med utgangspunkt i eksisterende bygningsmasse på og rundt Malmplassen.*
- *Utredninga bør inneholde kostnadsoverslag på arealbehovet (omdisponering, utbygging m.m.)*
- *Eksisterende faglig kompetanse (på arbeidsplassene) vurderes opp mot kompetansebehovet i verdensarvarbeidet.*
- *Senteret skal ha FoU-kompetanse.*

Sak 06/15 – Eventuelt